

Petro P. Czełak

Pobył delegacji robotniczo-chłopskiej z Polski w Związku Radzieckim w 1927 r. z okazji obchodów dziesiątej rocznicy Rewolucji Październikowej

---

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Humaniora 31, 199-208

1976

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wydział Historyczny Uniwersytetu im. I. Franki we Lwowie
Instytut Ruchu Robotniczego WSNS przy KC PZPR w Warszawie

Petro P. CZEŁAK, Henryk CIMEK

**Pobył delegacji robotniczo-chłopskiej z Polski w Związku Radzieckim
w 1927 r. z okazji obchodów dziesiątej rocznicy
Rewolucji Październikowej**

Пребывание польской рабоче-крестьянской делегации в 1927 году в СССР
по случаю празднования 10-й годовщины Октябрьской революции

Le séjour de la délégation d'ouvriers et paysans de la Pologne en Union Soviétique
en 1927, à l'occasion des célébrations du dixième anniversaire
de la Révolution d'Octobre

Związek Radziecki i dokonujące się w nim przeobrażenia socjalistyczne wzbudzały zainteresowanie i podziw mas pracujących na całym świecie, a tym bardziej w krajach sąsiednich, w tym również w Polsce, z drugiej jednak strony, spotykały się one z atakami sił reakcyjnych.

Stanowisko oficjalnych władz polskich, wrogo ustosunkowanych do pierwszego w świecie państwa socjalistycznego oraz do sił rewolucyjnych w kraju, uniemożliwiało w praktyce legalne i bezpośrednie zapoznanie się przedstawicieli polskich mas pracujących z sukcesami budownictwa socjalistycznego w Związku Radzieckim.

Zarówno przed, jak i po przewrocie majowym 1926 r. Polska odrzucała możliwości poprawy stosunków ze Związkiem Radzieckim. Czyniła tak mimo traktatu w Locarno, mimo uznania ZSRR przez szereg państw, szczególnie w latach 1924—1925. Dyplomacja polska postępowała tak w sytuacji, gdy potrzebę poprawy stosunków polsko-radzieckich uświadamiały sobie nawet niektóre koła prawicowe, co wynikało z elementarnego rozumienia polskiej racji stanu. Nie liczono się z dużą częścią polskiej opinii publicznej, nie mówiąc o siłach rewolucyjnych na czele z komunistami, które popierały kurs zmierzający do zacieśniania stosunków z ZSRR. Polska wielokrotnie np. odrzucała propozycje radzieckie zawarcia paktu

o nieagresji. Stosunki polsko-radzieckie pogorszyły się szczególnie w 1927 r., kiedy to w maju został zamordowany w Warszawie poseł radziecki Wojkow. Polska skłaniając się w polityce zagranicznej w stronę zbliżenia z Niemcami, opowiadała się za montowanym blokiem antyradzieckim, którego głównym inspiratorem była w tym czasie Anglia.¹

W sytuacji narastania kampanii antyradzieckiej i prób montowania koalicji do wojny z pierwszym państwem socjalistycznym, Międzynarodówka Komunistyczna i poszczególne partie komunistyczne prowadziły kampanię w obronie Związku Radzieckiego. Na Komunistycznej Partii Polski obowiązek ten spoczywał tym bardziej, że Polska graniczyła z ZSRR, a więc KPP walczyła na jednej z najbardziej odpowiedzialnych placówek rewolucji.²

Komuniści polscy nie tylko występowali w obronie ZSRR, ale także popularyzowali osiągnięcia budownictwa socjalistycznego, m. in. przez bezpośrednie zapoznawanie się z nimi i przekazywanie uzyskanych wiadomości społeczeństwu.

Podczas gdy z wielu krajów kapitalistycznych delegacje do ZSRR wysyłane były niejednokrotnie, z Polski pierwsza wyjechała dopiero w 1927 r., i to nielegalnie. Wprawdzie próby wysyłania oficjalnie delegacji podejmowane były od 1924 roku niejednokrotnie, spotykały się one jednak ciągle z odmową władz. Szczególnie czynni byli związkowcy, na których ręce przychodziły zaproszenia od związków zawodowych lub poszczególnych zakładów pracy ze Związku Radzieckiego.

W 1927 r. przypadła dziesiąta rocznica Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Obok delegacji z wielu krajów świata, do ZSRR zaproszona została również delegacja z Polski. Bezpośrednimi przygotowaniami, wiążącymi się ze zorganizowaniem pobytu delegacji w Związku Radzieckim, zajmowała się głównie Międzynarodówka Komunistyczna, która poczyniła w tym kierunku pierwsze kroki jeszcze w 1926 r. Powołała w tym celu specjalną międzynarodową komisję. Prace w tym zakresie podjęła także Międzynarodówka Chłopska, co wiązało się z planami zaproszenia na obchody również przedstawicieli chłopów z różnych krajów. Międzynarodówka Chłopska powołała własną komisję w składzie: T. Dąbal, M. L. Orłow, Chemeszi i Bergman. Przygotowała ona na początku 1927 r. plan pobytu delegacji chłopskich, po uprzednim zapoznaniu się

¹ Anglia zerwała stosunki dyplomatyczne i handlowe ze Związkiem Radzieckim w dniu 27 maja 1927 r. M. Leczyk, M. Pirko: *Historia stosunków międzynarodowych 1919—1939*, cz. II, Warszawa 1970, s. 19.

² I. A. Chrenow: *Komunistyczna Partia Robotnicza Polski w walce o normalizację stosunków polsko-radzieckich (1918—1921)* [w:] *Stosunki radziecko-polskie 1918—1945*, Moskwa 1974, s. 5 i n.; L. I. Jakowlew: *Szkice z historii międzynarodowej solidarności pracujących*, Moskwa 1974, s. 226 i n.

z planem Międzynarodówki Komunistycznej, a następnie wysłała zaproszenie do poszczególnych krajów, w tym również do Polski, z której planowano zaprosić 15 delegatów chłopskich.³

Robotnicy polscy otrzymali ponadto zaproszenia od Wszechzwiązkowej Centralnej Rady Związków Zawodowych, poszczególnych związków zawodowych i kilku komitetów fabrycznych. Robotnicy Moskwy, Leningu i Iwanowo-Wozniesieńska wysłali np. zaproszenia do robotników kilku zakładów pracy Warszawy, Łodzi, Krakowa i Brześcia nad Bugiem.⁴

Obok KPP w akcji przygotowawczej wzięło udział kilka innych partii i organizacji. Na międzypartyjnej konferencji w Warszawie w dniu 31 października 1927 roku, w której uczestniczyli m. in. przedstawiciele KPP, PPS Lewicy, Niezależnej Socjalistycznej Partii Pracy, Sel-Rob Lewicy, Poalej-Syjon Lewicy i Stowarzyszenia Wolnomyślicieli Polskich, powołano Centralny Komitet dla wysłania delegacji robotników i chłopów z Polski do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W skład Komitetu weszli: Stanisław Ballin — poseł na sejm (Klub Sejmowy Niezależnej Partii Chłopskiej), Jakub Berman — członek Związku Akademickiej Młodzieży Socjalistycznej „Pochodnia”, Maksym Czuczmaj — poseł na sejm i przewodniczący KC Ukraińskiego Chłopsko-Robotniczego Socjalistycznego Zjednoczenia Sel-Rob Lewica, Andrzej Czuma — sekretarz generalny PPS Lewicy, Edward Grabowski — adwokat, Kazimierz Grochułski — działacz frakcji czerwonej w Związku Zawodowym Kolejarzy i w zarządzie warszawskiej Kasy Chorych, Władysław Górski — członek związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej „Życie”, Jan Hempel — literat, członek KPP, Leopold Kronenberg — sekretarz Niezależnej Socjalistycznej Partii Pracy, Kuźma Kruk — radny miasta Wilna, Jerzy Czeszejko-Sochacki — poseł na sejm (Klub Komunistycznej Frakcji Poselskiej), Antonina Sokolicz — literatka, Estera Stróżecka — dr med., członek Stowarzyszenia Wolnomyślicieli Polskich, Franciszka Sypułow — działaczka robotnicza, żona Konstantego Sypuły, wybitnego działacza KPP i posła na sejm, Adolf Warszawski-Warski — poseł na sejm (Klub Komunistycznej Frakcji Poselskiej), Cyryl Walnickij — członek KC Ukraińskiego Chłopsko-Robotniczego Socjalistycznego Zjednoczenia Sel-Rob Lewica, Tadeusz Wieniawa-Długoszewski — redaktor „Polskiej Wolności”, Sylwester Wojewódzki — poseł na sejm (Klub Niezależnej Partii Chłopskiej), Jakub Wojtiuk — poseł na sejm (Klub Komunistycznej Frakcji Poselskiej) i Karol Wójcik — członek zarządu Kasy Chorych miasta War-

³ Centralne Archiwum Partyjne przy KC KPZR (dalej cyt. CAP KC KPZR), f. 535, op. 1, jed. chr. 25, k. 27; *Ibid.*, jed. chr. 26, k. 30.

⁴ P. Mirski: *W przededniu 10-lecia Rewolucji Październikowej*, „Trybuna Radziecka” 30 X 1927, nr 28—29; *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. V, Warszawa 1966, s. 229—230, 236—237.

szawy. Na czele Komitetu stanęło Prezydium w składzie: A. Warski i J. Sochacki z KPP, Alfred Fiderkiewicz, S. Wojewódzki i S. Ballin z NPCh oraz M. Czuczma z Sel-Rob Lewicy.⁵

Komitet w celu sprawniejszej agitacji postanowił wydawać „Biuletyn Centralnego Komitetu dla wysłania delegacji robotników i chłopów z Polski do ZSRR”, opublikował specjalną odezwę i wezwał do wyboru delegatów „po fabrykach, kopalniach, folwarkach i po wsiach, w radach gminnych i miejskich, w kasach chorych i we wszystkich ugrupowaniach i stowarzyszeniach robotniczych i chłopskich”.⁶

W akcji za wysłaniem delegacji do Związku Radzieckiego byli szczególnie czynni komuniści i związkowcy, przede wszystkim na terenach Komitetów Okręgowych KPP: Górny Śląsk, Warszawa, Warszawa Podmiejska i Łódź.

Na Górnym Śląsku z inicjatywy kilku oddziałów związkowców zawodowych Górnośląski Komitet Bloku Jedności Robotniczo-Chłopskiej zwołał na początku listopada konferencję, na którą przybyło 23 delegatów związkowych, przedstawiciele nie tylko partii rewolucyjnych, ale także m. in. PPS i Niemieckiego Związku Chrześcijańskiego. Na konferencji wybrano Komitet Delegacji Robotniczej do ZSRR, w skład którego weszło 5 osób.⁷ Robotnicy kilku kopalń i hut wybrali delegatów oraz przeprowadzili akcję zbierania pieniędzy na cele delegacji. W sumie wybrano około 25—30 delegatów, w tym 5—6 przedstawicieli młodzieży.⁸

W Warszawie, podobnie jak i na innych terenach, akcja delegacyjna połączona była z akcją antywojenną, z akcją w obronie ZSRR oraz z obchodami rocznicy Rewolucji Październikowej. W akcji przygotowawczej do obchodów rocznicy urządzono 70 masówek, a w dniu 7 listopada wyprowadzono na ulicę około 10 000 demonstrantów. Wybrano także delegatów w kilku zakładach pracy.⁹

⁵ Poalej-Syjon Lewica nie weszła w skład Komitetu. Lwowskiy Obłasnyj Derżawnyj Archiw (dalej cyt. LODA), f. 121, op. 3, jed. chr. 74, k. 51; *Odezwą Centralnego Komitetu dla wysłania delegacji robotników i chłopów z Polski do ZSRR*, 31 X 1927 r. [w:] *Dokumenty i materiały...*, s. 239—240.

⁶ *Biuletyn Centralnego Komitetu dla wysłania delegacji robotników i chłopów z Polski do ZSRR*, Warszawa 20 XI 1927 r., nr 1.

⁷ W skład Komitetu weszło 3 przedstawiciele rad załogowych („Królewska Huta”, „Giesche” i „Silesia”), 1 reprezentant bezrobotnych i po jednym ze związków zawodowych i sekcji młodzieży. Relacja z akcji przeprowadzonej przez robotników Górnego Śląska w sprawie zorganizowania i wysłania delegacji robotniczej do ZSRR [w:] *Dokumenty i materiały...*, s. 242.

⁸ *Ibid.*; *Sprawozdanie (dalej Spr.) Komitetu Okręgowego (dalej KO) KPP Górny Śląsk za XI 1927 r.*, Centralne Archiwum (dalej CA) KC PZPR, 158 (XII—19) 5, k. 21.

⁹ *Spr. KO KPP Warszawa za X—XI 1927 r.*, *ibid.*, 158 (XII—22) 5, k. 35—37; *Spr. KO KPP Warszawa Podmiejska za I—II 1927 r.*, *ibid.*, 158 (XII—23) 4, k. 30.

Na terenie KO KPP Łódź akcją z okazji dziesięciolecia Rewolucji Październikowej rozpoczęto w ostatnim tygodniu października, ze zwróceniem szczególnej uwagi na wybór delegatów, których wyłoniono około dwudziestu.¹⁰

Pierwsze delegacje zagraniczne zaczęły przybywać do Moskwy już w dniach 13—15 października, m. in. z Niemiec, Belgii, Szwajcarii i Austrii. W ich skład wchodził robotnicy o różnych przekonaniach politycznych.¹¹

Większość delegatów z Polski, nie uzyskawszy paszportów, przyjechała do Moskwy nielegalnie. Delegacja liczyła 12 osób. W jej skład wchodził m. in.: dr E. Stróżecka — członek zarządu Stowarzyszenia Wolnomysłieli Polskich i znana działaczka socjalistyczna, Łuczak — robotnik z Łodzi, członek Stowarzyszenia Wolnomysłieli Polskich, Stanisław Stände — poeta, Jerzy Ryng — ekonomista, wybitny działacz KPP, Józef Gołędzinowski — robotnik, działacz związkowy, sekretarz Związku Robotników Drzewnych w Warszawie, Czesław Jasiński — nauczyciel gimnazjalny, Władysław Baczyński — górnik z kopalni „Milowice” w Zagłębiu Dąbrowskim, członek KPP i J. Sochacki — poseł na sejm (Komunistyczna Frakcja Poselska).¹²

Oprócz wymienionej 12-osobowej delegacji, z Polski była jeszcze najprawdopodobniej 8-osobowa delegacja chłopska w składzie: 3 przedstawicieli NPCh, 3 z Hromady i 2 z Sel-Rob Lewicy.¹³

Podczas niemal dwumiesięcznego pobytu w Związku Radzieckim delegacja wzięła udział w obchodach dziesięciolecia Rewolucji Październikowej, w obradach konferencji chłopskiej, wycieczkach po Związku Radzieckim, a także w obradującym w dniach 10—12 listopada Kongresie Przyjaciół Związku Radzieckiego. W Prezydium Kongresu polską delegację reprezentował W. Baczyński, w imieniu Komitetu Międzypartyjnego przemawiał Jerzy Sochacki. W imieniu delegacji wniesiona została antyfaszystowska rezolucja, którą odczytał S. Stände.¹⁴

¹⁰ *Spr. KO KPP Łódź za XI 1927 r., ibid.*, 158 (XII—8) 5, k. 10.

¹¹ Delegacje robotników zagranicznych jadą do ZSRR. *Biuletyn Centralnego Komitetu...*, 10 XII 1927 r., nr 2.

¹² Delegacja polska w ZSRR (wywiad z posłem Sochackim). „Trybuna Radziecka” 20 XI 1927, nr 32. W materiałach jako członkowie delegacji przewijają się ponadto: Nejman, Mirek, Witkowski, Purman, Szumski, Zawierucha i Szurska. Są to nazwiska i pseudonimy, trudne we wszystkich przypadkach do rozszyfrowania. Archiwum Mikrofilmów (dalej AM) CA KC PZPR, 1239/2, dział (dalej dz.) 27; „Robotnik” 23 XI 1927, nr 13. Jako trzynastego delegata proponowano włączyć na posiedzeniu w dniu 13 listopada tow. Gitłę, co nie zostało zatwierdzone, *ibid.*, k. 11.

¹³ CAP, KC KPZR, f. 535, op. 1, jed. chr. 144, k. 4.

¹⁴ W dniach 14—15 listopada obradował w Moskwie także Kongres Młodocianych Przyjaciół Związku Radzieckiego z udziałem 60 delegatów, w tym również z Polski. *Biuletyn Centralnego Komitetu...*, 20 XI 1927, nr 1; „Zwiazda” 27 XI 1927 nr 270; AM CA KC PZPR, 1239/2, k. 10.

Podczas obrad Kongresu kilku wybitnych rewolucjonistów odznaczono orderami Czerwonego Sztandaru, które zostały przyznane przez Rewolucyjną Radę Wojenną ZSRR. Z Polski order otrzymał były poseł komunistyczny — Stanisław Łańcucki, który odsiadywał w tym czasie wyrok więzienia. Order dla Łańcuckiego przyjął W. Baczyński.¹⁵

W liście z podziękowaniami za nadanie orderu, napisanym w więzieniu mokotowskim w Warszawie w dniu 1 stycznia 1928 r. do Prezydium Międzynarodowego Kongresu Przyjaciół ZSRR, S. Łańcucki stwierdził m.in.: „w odznaczeniu tym chcę widzieć i widzę uznanie zasług proletariatu i chłopstwa polskiego, z oddaniem prowadzących zdecydowaną, ofiarną walkę przeciw potwornemu ustrojowi burżuazyjnemu i przeciw jego rządowi. Proletariat Polski z wielką miłością, uwagą i zapałem śledzi rozwój ZSRR, swej socjalistycznej ojczyzny”.¹⁶

Na drugi dzień po obradach Kongresu, w dniu 13 listopada, delegacja odbyła swoje drugie posiedzenie z następującym porządkiem dziennym: 1) dotychczasowa działalność delegacji, 2) sprawa wycieczek, 3) kontakt z organizacjami radzieckimi i 4) sprawa Łańcuckiego.

Na posiedzeniu wybrano zarząd delegacji w składzie: Stande i Jasiński. Wyłoniono komisję z zadaniem opracowania planu wycieczek po Związku Radzieckim. W jej skład weszli: Nejman, Jasiński i Sochacki. Wybrano także komisję prasową w składzie: Mirek, Witkowski i Jasiński. Uchwalono również wysłanie w imieniu delegacji listu z gratulacjami do S. Łańcuckiego, z okazji odznaczenia go orderem Czerwonego Sztandaru.¹⁷

Na wycieczkę delegacja wyjechała na tereny Ukrainy i Białorusi Radzieckiej, przy czym kilku delegatów zostało najprawdopodobniej w Moskwie. Świadczą o tym chociażby spotkania odbyte w tym dniu w Moskwie i Kijowie. Na Ukrainę i Białoruś wyjechali: Baczyński, Jasiński, Sochacki, Gołędzinowski, Łuczak, Stróżecka, Zawierucha i Szurska.¹⁸

W sumie delegacja odbyła około 120 spotkań, w tym poza Moskwą najwięcej: w Mińsku 20, Kijowie 17, Żytomierzu 15, rejonie Marchlewskiego 8 i Odessie 6.¹⁹

Delegaci przyjmowani byli wszędzie bardzo serdecznie. W Charkowie w dniu 17 listopada delegację witali na dworcu kolejowym m.in.: przedstawiciele okręgowego komitetu partii, związków zawodowych, rady miejskiej i dzieci polskiej szkoły powszechnej. W imieniu delegacji przemawiali: Sochacki, Zawierucha i Baczyński. Jeszcze tego samego dnia odby-

¹⁵ LODA, f. 121, op. 3, jed. chr. 74, k. 53.

¹⁶ *Dokumenty i materiały...*, s. 264.

¹⁷ AM CA KC PZPR, 1239/2, dz. 27, k. 10.

¹⁸ Tamże, k. 18—19, 27—28; „Robotnik” 23 XI 1927, nr 13.

¹⁹ AM CA KC PZPR, 1239/2, dz. 27, k. 72—74.

ło się spotkanie w Klubie Polskim z udziałem około 500 Polaków. Klub ten należał do najlepszych klubów polskich w ZSRR. Na wiecu przemawiali m. in. przedstawiciele: Biura Polskiego przy KC KP(b)U, klubu, nauczycielstwa i młodzieży, a ze strony delegacji: Sochacki, Baczyński, Szurska i Łuczak.

W dniu 18 listopada delegacja została przyjęta przez Komisarza Oświaty Ludowej, tow. Skrypnika. Delegaci interesowali się szczególnie problemami kulturalnymi i narodowościowymi na Ukrainie Radzieckiej. W następnych dniach pobytu delegaci uczestniczyli w otwartych zebraniach komórek partyjnych w fabryce włókienniczej „Krasnaja Nit” i w fabryce metalowej „Sierp i Młot”. Zwiedzili Dom Przemysłu Państwowego, wystawę obrazów, Instytut Oświaty Ludowej i szereg innych obiektów.²⁰

Gorące powitanie delegacji zgotowano również w Kijowie. Na dworcu kolejowym witali ją m. in. robotnicy warsztatów kolejowych i fabryki „Leninowska Kuźnia”. Licznie stawili się nauczyciele i uczniowie szkół polskich, m. in. szkoły zawodowej i szkoły pracy.

Delegaci wzięli udział w wielu spotkaniach i zwiedzili: Muzeum Rolniczo-Przemysłowe, Muzeum Rewolucji, Muzeum Geologiczne, Akademię Nauk, Ławrę Peczerską, kluby robotnicze, w tym polski klub im. S. Królikowskiego (liczył 650 członków), warsztaty kolejowe, Główne Warsztaty Tramwajowe im. T. Dąbala, fabrykę „Bolszewik”, Centralną Polską Bibliotekę na Ukrainie, szkołę „Czerwony Dowódca”, Polskie Technikum Pedagogiczne, polską szkołę podstawową, Teatr Ukraiński i inne. Zwiedzenie Ławry Peczerskiej miało na celu pokazanie delegatom, w jaki sposób władza radziecka przekształciła twierdzę zabobonów w muzeum propagandy ateistycznej, ilustrujące historię wierzeń religijnych, przy równoczesnym pozostawieniu wierzącym możliwości uczęszczania na nabożeństwa i zwiedzania słynnych katakumb. W Akademii Nauk spotkał się z delegatami akademik Tutkowski, który scharakteryzował postęp i możliwości rozwoju nauki w warunkach ustroju socjalistycznego. W klubach robotniczych i fabrykach delegaci zaznajomili się z postępem technicznym i położeniem klasy robotniczej. Delegaci polscy mogli przekonać się, jakie postępy poczyniło budownictwo socjalistyczne i jakie wyniki dawała polityka narodowościowa partii komunistycznej. Na zakończenie pobytu w Kijowie delegacja polska wspólnie z delegacją skandynawską spotkała się w Okręgowej Radzie Związków Zawodowych, gdzie wysłuchała informacji tow. Starobina o położeniu klasy robotniczej w okręgu kijowskim.

W polskim rejonie Marchlewskiego, zamieszkałym w większości przez Polaków, po przekroczeniu granicy rejonu delegatów powitała we wsi

²⁰ *Ibid.*, k. 19, 21, 23—25, 44, 56, 63—64.

Gruźliniec delegacja miejscowych chłopów. W rejonie tym delegaci byli obecni w fabryce porcelany im. Feliksa Kona, szpitalu rejonowym i w Klubie Polskim. Ponadto odwiedziono rejon makarowski i budajewski oraz uczestniczono w XIII Konferencji KP(b) Ukrainy okręgu kijowskiego.

Na zakończenie pobytu na Ukrainie Radzieckiej delegacja była w Żytomierzu, m. in. w „Pałacu Pracy”, Domu Czerwonej Armii (klub wojskowy) i w fabryce maszyn rolniczych.²¹ Podczas pobytu w Żytomierzu członkowie delegacji wydali odezwę „Do mas pracujących Okręgu Wołyńskiego”, w której napisali m. in.: „pierwsza polska delegacja robotnicza przywozi Wam gorące, braterskie pozdrowienia od proletariatu całej Polski. Zadaniem naszym jest poznać z bliska życie robotników w ZSRR i całość kształt budownictwa socjalistycznego oraz jeszcze bardziej zacieśnić więzy łączące proletariat polski z masami pracującymi ZSRR”.²² Baczyński ponadto, najprawdopodobniej w dniach od 11 do 20 grudnia, przebywał na terenie Donbasu, wizytując głównie fabryki i mieszkania robotników.²³

Z Ukrainy Radzieckiej delegacja udała się na tereny Białorusi, gdzie w dniu 22 listopada rozpoczął się XI Zjazd KP(b) Białorusi w Mińsku. W imieniu delegacji polskiej na zjeździe przemawiał Sochacki oraz Szurska, przedstawicielka Związku Młodzieży Komunistycznej w Polsce. Delegaci byli także w Państwowym Uniwersytecie Białoruskim, szkole rolniczej koło Mińska oraz w szeregu zakładach pracy: fabryce wyrobów skórzanych, piekarni, fabryce maszyn „Energia”, garbarni i fabryce drożdży „Czerwona Zorza”.²⁴

Z Białorusi delegacja wróciła do Moskwy, gdzie odbyła jeszcze szereg spotkań. Pod koniec pobytu, w Klubie Polskim im. Wesołowskiego odbył się wiec. Sochacki udzielił wywiadu m. in. korespondentowi „Wieczornej Moskwy”, dzieląc się głównie uwagami na temat polityki narodowościowej władzy radzieckiej. Problem ten bowiem, obok budownictwa socjalistycznego, interesował szczególnie delegację polską. Sochacki powiedział m. in.: „to co my widziliśmy, jest doskonałym dowodem tego, że tylko na zasadach leninizmu możliwe jest prawidłowe rozwiązanie kwestii narodowej i wspaniały rezultat Związku Radzieckiego staje się dla mas pracujących Polski, a w szczególności dla ludzi pracy Białorusi Zachodniej i Ukrainy Zachodniej, jeszcze jednym bodźcem do walki rewolucyjnej [...] o rząd

²¹ *Ibid.*, k. 28—30, 38—39, 47—48, 50—55, 57—62, 69—71; B. Skarbek: *Polska delegacja robotnicza w Kijowie*. „Trybuna Radziecka” 11 XII 1927, nr 35.

²² „Robotnik” 23 XI 1927, nr 13.

²³ AM CA KC PZPR 1239/2, dz. 27, k. 65.

²⁴ LODA, f. 121, op. 3, jed. chr. 74, k. 54; AM CA KC PZPR, 1239/2, dz. 27, k. 40, 45—46, 49.

robotniczo-chłopski, o samookreślenie mniejszości narodowych Polski, ucieszonych przez polski imperializm".²⁵

Fakt pobytu delegacji polskiej w Związku Radzieckim i naoczne zapoznanie się z sukcesami budownictwa socjalistycznego mogło mieć jeszcze większe znaczenie dla rozwoju ruchu rewolucyjnego w Polsce oraz zadać kłam propagandzie antyradzieckiej. Do tego potrzebna była jednakże swoboda w przeprowadzeniu kampanii sprawozdawczej, szczególnie przez organizowanie wieców i masówek. Delegaci po powrocie spotkali się natomiast z represjami, m. in. dlatego, że większość z nich wyjechała nielegalnie. Baczyński np. skazany został na 5 lat ciężkiego więzienia.²⁶ Stąd i efekty wyjazdu były mniejsze niż można było się spodziewać.

Represje w stosunku do delegatów oraz uniemożliwienie im odbycia kampanii sprawozdawczej było wobec dużego zainteresowania problemami wewnętrznymi Związku Radzieckiego w społeczeństwie polskim tym dotkliwsze, że następna delegacja do Związku Radzieckiego wyjechała dopiero w sierpniu 1929 r. Wyjazd jej, podobnie jak w 1927 r., poprzedziła szeroka kampania przygotowawcza, prowadzona tym razem głównie przez: KPP, Sel-Rob „Jedność”, Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej „Samopomoc” i Białoruski Chłopsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmaganie”. W porównaniu z poprzednią z 1927 r., delegacja w 1929 r. przez około dwa miesiące zwiedziła więcej republik. Większe również były efekty wyjazdu, co przejawiało się głównie w dość szerokiej kampanii sprawozdawczej, prowadzonej zarówno wśród robotników, jak i chłopów.²⁷ Stanowiła ona poważny wkład w popularyzację osiągnięć budownictwa socjalistycznego w Związku Radzieckim, będąc jednocześnie częścią kampanii w obronie Związku Radzieckiego, prowadzonej w Polsce przez KPP i inne partie rewolucyjne.

РЕЗЮМЕ

В статье обсуждаются подготовка, пребывание и отчетная кампания о пребывании польской рабоче-крестьянской делегации в Советском Союзе в 1927 г. по случаю празднования 10-й годовщины Октябрьской революции, носящего

²⁵ Jak żyją mniejszości narodowe w ZSRR i w Polsce (wywiad z przedstawicielem polskiej delegacji robotniczej, tow. Sochackim). „Wieczorna Moskwa” 6 XII 1927, nr 278.

²⁶ *Dokumenty i materiały...*, s. 467.

²⁷ Szerzej na ten temat patrz G. W. Makarowa: *Podróż delegacji pracujących Polski do ZSRR (1929 r.)* [w:] *Stosunki radziecko-polskie 1918—1945*, Moskwa 1974, s. 111 i n.; G. Iwański, W. Mroczkowski: *Udział delegacji robotniczo-chłopskich w obchodach rocznic Rewolucji Październikowej w Związku Radzieckim w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, „Kwartalnik historii ruchu zawodowego”, 1967, nr 3, s. 92—96.

международный характер. Эту кампанию в Польше проводили революционные организации, во главе которых стояла КПП. Ввиду разгула клеветнической пропаганды против СССР, которую развернула реакция, ее целью было ознакомление польской общественности с достижениями социалистического строительства в СССР и их популяризация. Кроме того, польское и международное рабочее движение и связанные с ним организации организовали антивоенную кампанию, направленную в защиту Советского Союза.

R É S U M É

L'article parle des préparatifs, du séjour et de la campagne de rapport du séjour de la délégation d'ouvriers et paysans de la Pologne en Union Soviétique en 1927. L'occasion à cela a été donnée par les célébrations du dixième anniversaire de la Révolution d'Octobre, auxquelles on a donné le caractère international. L'action susdite était menée par les organisations révolutionnaires avec le Parti Communiste Polonais à la tête. Elle avait en vue surtout de prendre connaissance des réalisations de la construction du socialisme dans l'U.R.S.S. et leur vulgarisation dans la société polonaise, spécialement contre la propagande diffamatoire antisoviétique menée par la droite sociale. Cette action était liée à la campagne antiguerrière en défense de l'Union Soviétique qui était dirigée par le mouvement communiste international ainsi que par les organisations liées à celui-ci.